

Шкільний світ

шкільний
СВІТ
ЕКСПЕРТ
у галузі освіти

За сприяння Міністерства освіти і науки України,
Національної академії педагогічних наук України

№ 19 (699), жовтень 2014

Видається із вересня 1997 року 2 рази на місяць

На чому базується
військово-патріотичне
виховання

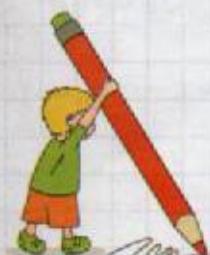
Байдужість до навчання:
хто винен і що робити
Практикум для батьків

Мистецтво жити у світі
несхожих людей
*Година спілкування
до Дня толерантності*

Якщо проблему можна вирішити за допомогою
грошей, це не проблема. Це — витрати.
Єврейська мудрість

Байдужість до навчання: хто винен і що робити

Практикум для батьків

Багато чого сказано й написано про особливості підліткового віку. І складний, і важкий, і суперечливий — слова, що характеризують саме цей віковий період. А от як зробити так, щоб ці «особливості» не заважали навчатися? У цьому контексті необхідно багато попрацювати не лише підліткам, а й їхнім батькам.

Марина СЕЛЮТИНА, учитель гімназії «Ерудит», м. Київ

Знання — це гість, а разум — це хазяїн,
 У добрій спілці жити треба їм.
 Хто має разум і багато знає, —
 Той буде довше сильним і міцним.
 А сила, що без разуму, — недужа.
 Бо все робити буде навмання.
 Тож для творіння, для роботи, друже,
 Виховуй разум і бери знання.
Давид Гуліа

Мета:

- ознайомити батьків із віковими особливостями дітей (віком 13—14 років);
- розповісти батькам про ставлення учнів до навчання, принципи формування схильностей та інтересів у навчанні, визначення ними улюблених дисциплін;
- обговорити з батьками прояви в підлітків чинників, що заважають правильній організації виконання домашніх завдань;
- визначити роль батьків у прищепленні підліткам зацікавленості до навчання та самоосвіти.

Попередня підготовка: готовуючись до проведення батьківських зборів, заздалегідь проведено анкетування та тестування учнів (додаток 1 на с. 11).

Хід заходу

I. Вікові особливості учнів 7-го класу

Учитель. Підлітковий вік (13—14 років) — складний, відповідальний період становлення особистості, під час якого формується соціальна спрямованість і моральна свідомість: моральні погляди, судження, оцінки, уявлення про норми поведінки, запозичені в дорослих. Шлях оволодіння ними відбувається через ре-

альні відносини, через оцінку їхньої діяльності дорослими. Наприклад, не одразу підлітки усвідомлюють, що навчання загартовує волю, що відкрите визнання своїх помилок свідчить про сміливість, що усвідомлення своєї провини — крок до відповідальності.

Важливі зміни відбуваються в мотиваційній сфері: потреба в самоповазі, у самоствердженні, у визнанні товаришів, у позитивному ставленні з боку друзів. З'являються орієнтири на майбутнє: мрії, ідеали, перспективні плани, віддалена мета. Проте для підлітка характерна як відмова від поставленої мети всупереч її об'єктивній значущості, бо воля ще слабка. Підлітки найчастіше діють за найбільш сильним мотивом, власною ж поведінкою вони ще не володіють, тому самі визнають брак вольових якостей у власному характері.

Для цього віку є характерною легкість виникнення переживань, емоційної напруженості (тобто підліткам важко стримувати свої радість, горе, образу, гнів). І педагогам, і батькам необхідно вчити підлітків володіти своїми емоціями, усвідомлювати їх, говорити про них, виявляти в культурних формах.

Образи «Я», які створює у своїй свідомості підліток, дуже різноманітні: це фізичне «Я» (уявлення про свою зовнішність), психічне «Я» (про риси характеру, про свою здібності тощо). Але ставлення до всіх цих рис свого «Я» залежить від системи цінностей, що формується завдяки впливу членів своєї сім'ї та ровесників.

З образом «Я» пов'язана і самооцінка. Для підлітка важливо знати не лише, який він є, а й наскільки значущими є його індивідуальні особливості для оточення. Постійно відбувається порівняння: «Я такий, як усі» або «Я не такий, як усі».

Самооцінка підлітків може бути як необґрутовано заниженою, так і завищеною.

Нерідко підлітки адекватно оцінюють товаришів, але завищують свою самооцінку. **Загальне позитивне ставлення до себе, до своїх можливостей має залишатися незмінним, а недоліки – сприйматися як тимчасові, які можна усунути.**

Вікові кризи в дітей 13–14 років – це кризи соціального розвитку, що дуже нагадують кризу трьох років: «Я сам!». Протиріччя між особистісним «Я» та навколошнім світом характеризуються зниженням працездатності й успішності у школі, дисгармонією у внутрішній особистісній будові й належать до гострих криз, проявами яких можуть бути:

- **негативізм** (дитина ворожа до усього навколошнього світу, агресивна, схильна до конфліктів і водночас – до самоізоляції й самотності, відчуває невдоволення до всього. Хлопчики піддаються негативізму більшою мірою, ніж дівчата);

- **зниження продуктивності** (уповільнення творчих процесів, причому навіть у тих сферах, у яких дитина дійсно обдарована й раніше проявляла більшу зацікавленість. Уся задана робота виконується механічно).

Криза цього віку пов'язана здебільшого з переходом на нову стадію інтелектуального розвитку – перехід від наочності до дедукції й розуміння. Конкретне мислення змінюється на логічне. Це наочно проявляється в постійній вимозі доказів і критицизму.

У підлітка виникає пізнавальний інтерес до абстрактного – музики, філософських питань тощо. Світ починає розділятися на об'єктивну дійсність і внутрішні особистісні переживання. Інтенсивно закладаються основи світогляду й особистості підлітка.

(Обговорення, виступи та коментарі батьків.)

II. Особливості організації навчального процесу

Байдужість до навчання – проблема дитини чи дорослих?

Учитель. Кожна дитина в будь-якому віці допитлива й розумна по-своєму. У період юнацтва розумова активність набуває дещо специфічних рис.

Одна з особливостей пізнавальної сфери підлітків – теоретичність їхньої розумової діяльності. У цьому віці виявляється жвавий інтерес не лише до власне фактів, а переважно до їх аналізу, обговорення й розмірковування над ними. Підлітка часто цікавлять досить аб-

страктні запитання: «Що таке випадковість? Що знаходиться поза Всесвітом?».

Дедалі менше уваги привертають наочний навчальний матеріал, конкретні факти, повідомлені вчителем або прочитані в навчально-методичному посібнику. Навіть демонстрація ефектних дослідів не спровокає на підлітків такого враження, яке вона спровокає на більш молодших учнів. У цьому віці цікаво узагальнювати факти, шукати теорії, що пояснюють той чи інший фізичний або хімічний ефект. Хочеться слухати про це, дискутувати, розмірковувати.

Існує доволі поширене явище: байдужість гімназистів до навчальних дисциплін. Байдужість – це прояв деструктивного явища, що називають формалізмом знання. Учень втрачає сенс найважливіших понять матеріалу, що вивчає, і навіть не намагається подолати перепону. Він слухає пояснення вчителя, читає відомості в підручниках, художні твори, рекомендовані програмою, але не заглибується в суть того, що вивчає, і навіть не прагне зрозуміти те, що для нього незрозуміле.

І нерідко ми сваримо підлітків, називаємо лінівими й недопитливими... А хто винен у цьому? Учні? Або всі ми: родина, школа? Будьмо відверті: усе добре і все погане, що є в дітях, – результат впливу дорослих. Будь-який недолік у роботі школярів – у певній мірі є відображенням наших промахів.

Як змотивувати зацікавленість підлітка до навчання?

Учитель. У віці 13–14 років яскраво виявляються індивідуальні відмінності дітей у пізнавальних інтересах та творчих схильностях. Якщо одні учні не проявляють яскраво виражених схильностей до вивчення окремих предметів і вивчають усі дисципліни на одинаковому рівні, то інші мають чітко визначені пізнавальні інтереси, про які відомо і вчителям, і однокласникам, адже ці діти сумілінно навчаються, демонструючи високі навчальні досягнення лише з певних шкільних предметів.

Що викликає зацікавленість до тих чи інших навчальних дисциплін? Причин багато, але найбільш поширеними є наступні:

- цікаве викладання предмета;
- інтерес до власні науки;
- престижність цієї сфери знань;
- практична значимість предмета, пов'язана з життєвими планами;
- успіхи в навчанні з цього предмета;
- захопливість самого процесу отримання знань, що вимагає розумової і практичної активності.

Відкинувши пасивний метод навчання, батьки мають мотивувати прагнення дитини самостійно здобувати знання. Не запам'ятувати, а, найперше, аналізувати, осмислювати, розуміти матеріал, виявляти особисту розумову активність у засвоєнні навчальних відомостей — ось до чого слід привчати дітей. Тоді і запам'ятування стане більш легким і ґрунтовним. Учителі нашої гімназії навчають учнів не запам'ятувати все підряд, а виокремлювати головне, встановлювати в тексті смыслові зв'язки і відношення, співвідносити нові знання з тими, що були засвоєні раніше, при цьому контролювати себе, самостійно ставити запитання відповідно до тексту тощо.

Ми, учителі, фокусуємо увагу учня на тому, чого він не знає або не розуміє. Іноді школярі не розуміють не лише окремих слів або висловлювань: ім під час читання текстів у підручниках трапляються незрозумілі думки. Чи звертають вони увагу на ці думки? Чи намагаються їх «розшифрувати»? Чи завжди встановлюють для себе такий факт: у тексті є незрозуміла думка?

Учителі, які працюють у 7-му класі, намагаються з'ясувати та розтлумачити проблеми незрозуміння дітьми нового матеріалу. Ми виховуємо в дітях прагнення знайти відповідь, подолати бар'єр цього нерозуміння. Зазвичай у сім'ях складається неправильне ставлення до того, що їхня дитина не розуміє чогось: це вважається її провиною, може спричинити докір, засудження або навіть глузування.

Як потрібно діяти в цьому випадку? Ми — дорослі. Давайте ставитися до дітей доброчільно, уважно, заохочувати їх. Бо інакше дитина, натрапивши на глуху стіну байдужості, втратить бажання пізнавати цей світ, відкривати для себе його таємниці. Дорослі повинні пояснити школяреві, що дійти суті незрозумілого — важлива й необхідна справа.

Це розуміння — перша сходинка активної обробки нових знань. Подивитись у вічі своєму незнанню або нерозумінню — це перший поштовх до того, щоб забажати дізнатися і зрозуміти. Саме дізнатися і зрозуміти, а не просто вивчити.

Навчаємо підлітка навчатися

Учитель. Що таке навчати навчатися самостійно? Це, по суті, намагатися допомогти дитині знайти власний, індивідуальний стиль роботи, що надав би можливість якомога повніше розкрити юну особистість. Саме так організовано навчальний процес у нашій гімназії. Ми вчимо учнів, як опанувати новий матеріал підручника,

законспектиувати статтю, записати лекцію, розвиваємо навички самостійного пошуку потрібної інформації, пояснююмо, як користуватися довідковими матеріалами, каталогами тощо.

Якість роботи залежить і від уміння правильно організовувати її. Мета навчання, у тому числі й домашнього, не лише оволодіння знаннями, а й розвиток самостійності мислення, виховання здібностей, формування багатого духовного світу, морально здорової особистості. А пам'ятки, що ми склали разом із дітьми, допоможуть у цьому процесі (додаток 2 на с. 12).

(Обговорення, виступи та коментарі батьків.)

III. Роль батьків у організації навчальної діяльності

Учитель. Батьки, щодня спілкуючись з дітьми, мають змогу виробити в них звичку до організованості. Тоді щоденне приготування уроків стане органічною потребою, а марно згаданий час буде взятий до уваги як прикрай виняток. Бажаючи допомогти дитині в навчанні, нам слід запастися терпінням, але щодня діяти наполегливо.

Треба щоденно привчати дітей до дотримання режиму дня, виховувати організованість, розвивати мислення, спостережливість. Адже нерідко буває так: дитина здібна, уміє щось робити, але не хоче, і, навпаки, хоче, але в неї зразу не виходить, вона втрачає інтерес, і предмет стає незрозумілим, ненависним. Отже, передусім радимо поспостерігати, придивитись, як працює над уроками син чи донька, скільки і на що втрачає часу.

Як правильно організувати розумову самосвітню роботу учнів у дома?

- Домашні завдання слід диференціювати залежно від рівня підготовки учнів, їхніх сил, стану здоров'я і здібностей;

- якість розумової роботи вдома потрібно систематично контролювати;

- братися до виконання домашніх завдань не варто одразу після закінчення уроків;

- необхідно відновити працездатність дітей, яка суттєво знизилася. Найкращий засіб — активний відпочинок на свіжому повітрі: допомога батькам по господарству, догляд за рослинами чи тваринами; рухливі ігри, спортивні та інші розваги. Усе це позитивно впливає на функціональний стан центральної нервової системи. Однак слід пам'ятати: тривалість посильної фізичної праці, ігор чи занять спортом на свіжому повітрі не має перевищувати 1,5 години, інакше працездатність не лише не відновиться, а навпаки — знизиться;

- визначений сталий час для цієї роботи: в учня виробляється умовний рефлекс на час;
- неприпустимо відкладати виконання завдань на більш пізній, ніж встановлено режимом, час;
- у кімнаті, де працює учень, необхідно дотримуватися цілковитої тиші;
- спочатку бажано виконувати письмові завдання, а потім усні; починати з предметів середньої складності, а тоді переходити до важких.

Анкета для батьків
«Вплив родинної атмосфери
на успішність дитини»

1. Чи знаєте ви, від чого залежить психологочний настрій дитини на весь день?

- A так
B ні

2. Яке запитання ви ставите дитині, коли вона повертається зі школи?

- A які оцінки ти сьогодні отримав?
B що відбулося цікавого у школі?
B чи не накоїв ти сьогодні що-небудь?

3. Що ви знаєте про те, як слід реагувати на успіхи та невдачі дитини у школі?

- A знаю багато, бо багато читав про це
B я мало читав про це
B нічого не знаю

4. Чи знаєте ви, що створює в родині атмосферу неспокою, що є перевантаженням для нервової системи дитини?

- A так, знаю
B знаю, проте хотілося б дізнатись ще більше
B не знаю нічого

5. Чи потрібна вам порада щодо здійснення контролю за роботою дитини вдома щодо надання її раціональної допомоги?

- A так, необхідна
B ні

6. Чи вважаєте ви, що підвищений агресивні інтонації є невід'ємною частиною виховного процесу в родині?

- A так, це єдиний спосіб впливу на дитину
B так, але я не використовую цей спосіб впливу
B ні, це неприпустимо

(Після анкетування проводиться обговорення його результатів.)

Отже, шановні батьки! Вірте, що у вашої дитини все виходитиме якнайкраще!

Головне відчути себе разом із дитиною. Разом — ви сила. Разом ви в змозі пережити будь-яку важку ситуацію і знайти свій вихід. Пам'ятайте, що ви і ваша дитина — найближчі та найрідніші люди одне для одного. Навіть у періоди, коли вам важко знайти спільну мову, відшукуйте в собі сили залишитися поруч та підтримати одне одного.

Додаток 1

Анкета для підлітків «Я — учень»
Допишіть, будь ласка, запропоновані реченні:

1. Я думаю, що гарний учень — це той, хто...
2. Я думаю, що поганий учень — це той, хто...
3. Найбільше мені до вподоби, коли учитель...
4. Найбільше мені не подобається, коли учитель...
5. Найбільше мені подобається школа за те, що...
6. Я не люблю школу за те, що...
7. Я радію, коли у школі...
8. Я боюся, коли у школі...
9. Я не хотів би, щоб у школі...
10. Коли я був маленьким, я думав, що у школі...
11. Коли я неуважний на уроці, я...
12. Коли я не розумію що-небудь на уроці, я...
13. Якщо я щось не розумію при виконанні домашнього завдання, я...
14. Я завжди можу перевірити, чи правильно я...
15. Я ніколи не можу визначити, чи правильно я...
16. Якщо мені що-небудь необхідно запам'ятати, я...
17. Мені завжди цікаво, коли на уроці...
18. Мені завжди нецікаво, коли на уроці...
19. Я хотів би, щоб у школі завжди...

